Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 07.07.2011, sp. zn. 21 Cdo 752/2010, ECLI:CZ:NS:2011:21.CDO.752.2010.1

Číslo: 153/2011

Právní věta: Při úvaze o tom, kdy se poškozený doví o škodě spočívající ve ztížení společenského uplatnění, je třeba zaměřit pozornost nikoli abstraktně na ustálení zdravotního stavu obecně jako takového, nýbrž na to, kdy se zdravotní stav poškozeného ustálil natolik, aby bylo možné poprvé konkrétně hodnotit ztížení společenského uplatnění vyjádřené jednotlivými položkami přílohy č. 2 k vyhlášce č. 440/2001 Sb., a kdy tedy bylo lze na základě skutkových okolností, které měl poškozený k dipozici, objektivně provést jeho ohodnocení.Na ustálení zdravotního stavu poškozeného nelze usuzovat zpětně z poznatků o vývoji zdravotního stavu získaných po skončení léčby v dalším období na základě zhoršení, které nebylo původně předpokládáno.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 07.07.2011

Spisová značka: 21 Cdo 752/2010

Číslo rozhodnutí: 153

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bolestné, Náhrada škody, Náhrada za ztrátu na výdělku, Pracovní úraz, Promlčení, Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: § 190 odst. 1 předpisu č. 65/1965Sb.
§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.
§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o. s. ř.
§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.
§ 3 odst. 1 předpisu č. 440/2001Sb.
§ 372 odst. 1 a 2 předpisu č. 65/1965Sb.
§ 4 odst. 1 předpisu č. 32/1965Sb.
§ 5 odst. 1 a 2 předpisu č. 440/2001Sb.
§ 57c předpisu č. 133/1985Sb.
§ 7 odst. 1 předpisu č. 440/2001Sb.
§ 9 předpisu č. 440/2001Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal (žalobou změněnou se souhlasem soudu prvního stupně), aby mu žalovaná zaplatila na náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti za dobu od 1. 1. 2006 do 28. 2. 2009 částku 747 540 Kč s úroky z prodlení, a aby mu platila od 1. 3. 2009 pravidelný měsíční peněžitý důchod ve výši 21 036 Kč a aby mu zaplatila na zvýšení náhrady za ztížení

společenského uplatnění částku 72 000 Kč. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že u žalované pracoval jako hasič – vedoucí chemicko-technické služby a že dne 11. 9. 1996 utrpěl pracovní úraz, neboť při služební cestě vozidlem Škoda 105 S, které nebylo vybaveno opěrkami hlavy, do jeho stojícího vozidla narazilo vozidlo vojenské policie SPZ 377-77-51. Nárazem byl vymrštěn horní polovinou těla do prostoru palubní desky a zpětným nárazem byl pak vržen do prostoru sedadla, páteří v okolí lopatky narazil plnou intenzitou na hranu sedadla, a protože nebyl tlumen hlavovou opěrkou, došlo k silnému zvrácení hlavy v krční páteři. Zdravotní problémy způsobené podvrtnutím páteře se postupně zhoršovaly a dohodou ze dne 1. 12. 2000 byl pracovní poměr ke dni 26. 12. 2000 ze zdravotních důvodů ukončen. Žalobci náleželo odchodné a náhrada za ztrátu platu „do výše posledního měsíčního hrubého příjmu dle novely zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění zákona č. 163/1998 Sb.“ až do uplynutí pěti let od skončení pracovního poměru, tj. do 26. 12. 2005. Od 19. 12. 2005 byl pak žalobci přiznán částečný invalidní důchod a počínaje 1. 1. 2006 mu vznikla ztráta na výdělku po skončení pracovní neschopnosti jako rozdíl mezi valorizovaným průměrným hrubým výdělkem před úrazem, příjmem z částečného invalidního důchodu a mzdou, kterou by si mohl při svém pracovním omezení vydělat. Zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění na dvojnásobek odůvodnil tím, že je omezen v takových činnostech, jako je jízda na kole, plavání, delší jízda dopravními prostředky, dělá mu potíže běžné stání, pociťuje nevolnost, bolesti hlavy, takže nemůže pracovat s počítačem. Má problémy i při běžné četbě knih a jakékoliv administrativní činnosti. Výjimečnost se projevuje také v tom, že nemůže nalézt odpovídající zaměstnání, i když pobírá pouze částečný invalidní důchod.

O k r e s n í s o u d v Ústí nad Orlicí rozsudkem ze dne 30. 4. 2009 žalované uložil, aby zaplatila žalobci 732 091,50 Kč s úroky z prodlení, které v rozsudku vyčíslil, aby mu platila od 1. 3. 2009 měsíční náhradu za ztrátu na výdělku ve výši 20 852 Kč, a aby mu zaplatila na ztížení společenského uplatnění 72 000 Kč s úroky z prodlení; v části, ve které se žalobce domáhal na náhradě za ztrátu na výdělku za období od 1. 1. 2006 do 28. 2. 2009 dalších 15 448,50 Kč s úroky z prodlení, byla žaloba zamítnuta a žalované bylo uloženo zaplatit žalobci 95 360 Kč na náhradě nákladů řízení k rukám advokáta JUDr. J. F. a aby zaplatil České republice – Okresnímu soudu v Ústí nad Orlicí 11 400 Kč na náhradě nákladů řízení.

K odvolání žalované K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 3. 12. 2009 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci náhradu za ztrátu na výdělku ve výši 695 436,50 Kč a do částky 36 655 Kč žalobu zamítl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci úrok z prodlení „pouze z částky 414 774,50 Kč“ ve výši, kterou ve výroku rozhodnutí uvedl, potvrdil rozsudek „ve zbývajících částech“ výroku I. o úrocích z prodlení a ve výrocích II., III., IV., V.; dále uložil žalované zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 82 968 Kč, před odvolacím soudem 83 441 Kč, obojí k rukám advokáta JUDr. J. F., aby zaplatila na náhradě nákladů řízení České republice na účet Okresního soudu v Ústí nad Orlicí částku 14 920,50 Kč, a aby žalobce zaplatil České republice na účet Okresního soudu v Ústí nad Orlicí na náhradě nákladů řízení částku 2229,50 Kč. Ve věci samé dospěl k závěru, že žalobce utrpěl pracovní úraz, že je dána příčinná souvislost mezi úrazovým dějem a poškozením zdraví pracovním úrazem ze dne 11. 9. 1996, že v důsledku pracovního úrazu a zdravotních problémů žalobce nemůže vykonávat zaměstnání hasiče, že jeho pracovní schopnost je podstatně omezena, že je omezen ve výběru zaměstnání a jeho problémy nejsou způsobeny věkem ani životním stylem. Odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně, který vzal za základ pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku průměrný výdělek za IV. čtvrtletí roku 2005, neboť škoda začala vznikat žalobci teprve v lednu 2006, vzhledem k tomu, že do konce roku 2005 měl žalobce k dispozici tzv. odstupné ve výši posledního průměrného měsíčního příjmu. Zhoršení zdravotního stavu se u žalobce začalo projevovat i v dalším omezení jeho pracovního zařazení následným přiznáním částečného invalidního důchodu a teprve od té doby lze podle názoru odvolacího soudu hovořit o stabilizaci zdravotního stavu žalobce. Promlčena tak zůstala pouze náhrada za ztrátu na výdělku za měsíc leden a únor 2006 a v tomto směru musela být žaloba

ohledně částky 36 655 Kč zamítnuta.

V dovolání proti rozsudku odvolacího soudu žalovaná namítá, že průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebyl vypočten správně, neboť žalobcem tvrzená ztráta na výdělku vznikla již ke dni přiznání invalidního důchodu, a proto bylo třeba vycházet z rozhodného období III. čtvrtletí roku 2005. Odvolací soud se rovněž nevypořádal s tvrzením žalovaného, že pracovní poměr skončil z jiných důvodů než pro následky pracovního úrazu. Odvolací soud neměl vycházet z výdělku, jaký dosahovali jiní zaměstnanci žalovaného, kteří byli v posledním čtvrtletí 2005 funkčně zařazeni podobně jako žalobce při skončení pracovního poměru, ale vzhledem ke skončení pracovního poměru bylo třeba vycházet z příjmů, kterých žalobce mohl prokazatelně dosáhnout u jiného zaměstnavatele kdyby pracovní úraz neutrpěl, nikoliv z příjmů, které pobíral u bývalého zaměstnavatele. Nesprávně byla posouzena rovněž otázka započtení kázeňských odměn, neboť zaměstnanci žalovaného za vykonanou práci pobírali plat, a tedy posouzení uvedené otázky se mělo řídit zákonem č. 143/1992 Sb.. Odvolací soud rovněž nevysvětlil svůj závěr, že žalobcovy problémy nejsou způsobeny věkem ani životním stylem. Při rozhodování o ztížení společenského uplatnění vycházel odvolací soud podle názoru dovolatele z neplatného lékařského posudku, protože žalovaný jej prokazatelně neobdržel, a nemohla tak započít ani uběhnout lhůta k podání návrhu na přezkoumání lékařského posudku. Znalkyně Doc. MUDr. D., DrSc., ve svém znaleckém posudku uvedla, že nelze zodpovědně stanovit dobu stabilizace zdravotního stavu žalobce, a označila tento stav za stabilizovaný až v době doplnění posudku v lednu 2009. Zda byl zdravotní stav žalobce stabilizován i v době vystavení posudku dne 2. 6. 2008, se znalkyně ani soud nezabývali, a nezabývali se ani tím, že žalobce uplatnil nárok na ztížení společenského uplatnění již dne 4. 10. 2001 a nově v roce 2005. Vzhledem k tomu nebyla správně posouzena ani námitka promlčení tohoto nároku. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce uvedl, že s výjimkou zamítnutí částky 36 655 Kč z důvodu promlčení jsou rozsudky soudů obou stupňů „souhlasné“ a jejich právní názory jsou shodné. Nejsou tedy dány důvody přípustnosti dovolání a dovolání by mělo být odmítnuto.

N e j v y š š í s o u d zruzšil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalovaná napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu ve výroku, kterým byl rozsudek soudu

prvního stupně ve věci samé potvrzen kromě jiného ohledně nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění, a ve výroku, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně změněn, tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci namísto částky 732 091,50 Kč částku 695 436,50 Kč. Ohledně této částky tedy odvolací soud v tomto rozsahu posoudil práva a povinnosti účastníků shodně jako soud prvního stupně; okolnost, že formálně rozhodl podle ustanovení § 220 odst. 1 písm. písm. b) o. s. ř., ani to, jak formuloval výrok svého rozsudku (včetně akcesorického výroku o úrocích z prodlení), nejsou samy o sobě významné. Protože dovolání žalované není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. (ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí ve věci samé, které by bylo odvolacím soudem zrušeno), může být jeho přípustnost založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [odstavec 1 písm. c)] zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jak zmiňuje v dovolání rovněž sám dovolatel, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno (správnost skutkových zjištění přezkumu dovolacího soudu nepodléhá – srov. § 241a odst. 3 a § 242 odst. 3 o. s. ř.), že žalobce pracoval u žalované (jejího právního předchůdce) od 16. 1. 1982 jako hasič – technik. Dne 11. 9. 1996 utrpěl při pracovní cestě poškození zdraví tím, že do jeho služebního vozidla Škoda 105 S stojícího v koloně narazil automobil VAZ 2105, a protože jeho vozidlo nebylo vybaveno hlavovými opěrkami, došlo v důsledku nárazu k „podvrtnutí C páteře s posunem obratle rtg prokázané“ s následnou pracovní neschopností do 10. 11. 1996. Poté „měl pouze intermitentní potíže, které se po rehabilitační péči zlepšily a ustoupily“; „od roku 2000 se jeho zdravotní obtíže postupně stupňovaly“, žalobce požádal z tohoto důvodu o rozvázání pracovního poměru, a pracovní poměr byl „na žádost zaměstnance ze zdravotních důvodů“ rozvázán dohodou ze dne 1. 12. 2000 „dnem 26. 12. 2000“. Kromě odchodného ve výši 6-ti násobku průměrného výdělku podle § 57b odst. 1 písm. a) zákona č. 133/1985 Sb. ve znění zákona č. 163/1998 Sb., byla žalobci po skončení pracovního poměru po dobu pěti let vyplácena náhrada za ztrátu platu podle ustanovení § 57c zákona č. 133/1985 Sb. ve znění zákona č. 163/1998 Sb. do průměrného výdělku; Od 27. 12. 2000 do 30. 9. 2001 byl veden na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, poté nebyl zaměstnán, náhrada za ztrátu platu mu byla naposledy vyplacena za rok 2005, od 19. 12. 2005 mu byl přiznán částečný invalidní důchod.

Za tohoto skutkového stavu vzhledem k nastolené problematice průměrného výdělku bylo pro rozhodnutí sporu především významné vyřešení právní otázky, kdy vzniká zaměstnanci–hasiči ztráta na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, jestliže je mu po rozvázání pracovního poměru pro následky pracovního úrazu poskytována náhrada za ztrátu platu do průměrného výdělku podle ustanovení § 57c zákona č. 133/1985 Sb. ve znění zákona č. 163/1998 Sb. Vzhledem k tomu, že

posouzení uvedené otázky bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu z tohoto hlediska rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobce proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že žalobce požaduje doplatek náhrady za ztrátu na výdělku od 10. 9. 1998 (srov. § 364 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce) – podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 24. 5. 1996, tj. poté, co nabyl účinnosti zákon č. 138/1996 Sb., dále jen „zák. práce".

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu vzniklou pracovním úrazem jsou podle ustanovení § 190 odst. 1 zák. práce existence pracovního úrazu, vznik škody a příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a vznikem škody. O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem nemoci z povolání (tj. bez nemoci z povolání by škoda nevznikla tak, jak vznikla).

Škoda, která vzniká následkem pracovního úrazu, spočívá též ve ztrátě na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity). Ke ztrátě na výdělku dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem pracovního úrazu snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělku je poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který není schopen dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělku je majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi výdělkem zaměstnance před vznikem škody a výdělkem po poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky nemoci z povolání stejný výdělek jako před poškozením.

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku vzniká dnem, kdy u zaměstnance došlo k poklesu výdělku. Pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku není rozhodující průměrný výdělek před vznikem pracovního úrazu, ale průměrný výdělek poškozeného před vznikem škody (srov. § 194 a 195 odst. 1 zák. práce) na straně jedné, a tzv. „výdělek po pracovním úrazu" na straně druhé. Za tohoto stavu je – jak uvedeno výše – pro posouzení věci významné, kdy začala žalobci vznikat škoda na výdělku a jakou povahu má v rámci těchto úvah náhrada za ztrátu platu do průměrného výdělku podle ustanovení § 57c zákona č. 133/1985 Sb. ve znění zákona č. 163/1998 Sb. (dále též jen „zákona").

Náhrada za ztrátu na platu podle uvedeného ustanovení náleží po skončení pracovního poměru příslušníka tomuto příslušníkovi, jestliže u něho dochází k rozvázání pracovního poměru výpovědí danou zaměstnavatelem z důvodů podle § 46 odst. 1 písm. d) zák. práce, nebo dohodou z týchž důvodů, je starší 45 let a jeho pracovní poměr k zaměstnavatelům v rámci Hasičského záchranného sboru České republiky trval po dobu nejméně 8 let (§ 57c odst. 1 zákona). Náhrada náleží příslušníkovi ode dne skončení pracovního poměru kromě jiného po dobu 5 let, jestliže jeho pracovní poměr skončil po dosažení věku 45 let, nepobírá-li starobní, plný invalidní nebo částečný invalidní důchod; nárok na náhradu zaniká dnem předcházejícím dni přiznání tohoto důchodu (§ 57c odst. 2 písm. a/ zákona). Náhrada se vyplácí v takové výši, aby se spolu s příjmy oprávněného dosaženými ze závislé činnosti, příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti nebo s hmotným zabezpečením uchazečů o zaměstnání a s připočtením případné náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti poskytovanými oprávněnému rovnala průměrnému výdělku oprávněného před skončením pracovního poměru příslušníka (§ 57c odst. 4 zákona). Oprávněnému,

který má příjmy ze závislé činnosti, se náhrada vyplácí jako měsíční záloha, jejíž výši určí zaměstnavatel na základě potvrzení o průměrném měsíčním výdělku oprávněného. Zálohově vyplacené částky náhrady se zúčtují zpravidla po uplynutí kalendářního roku. Oprávněnému, který má kromě příjmů ze závislé činnosti i příjem z podnikání nebo z jiné samostatné výdělečné činnosti, se zálohově vyplacené částky náhrady zúčtují za zdaňovací období po předložení daňového přiznání. Přeplatek náhrady je oprávněný povinen vrátit (§ 57c odst. 6 zákona). Oprávněnému, který má pouze příjem z podnikání nebo z jiné samostatné výdělečné činnosti, se záloha na náhradu nevyplácí. Náhrada se vyplatí jednorázově, vždy za zdaňovací období po předložení daňového přiznání (§ 57c odst. 7 zákona). Náhradu vyplácí zaměstnavatel. Pro výplatu náhrady platí přiměřeně ustanovení o výplatě platu podle zvláštního zákona (§ 57c odst. 8 zákona).

Z uvedeného vyplývá, že náhrada za ztrátu na platu (jak je ostatně i ze samotného označení zřejmé) není součástí platu příslušníka, ani příjmem rozhodným pro výpočet průměrného výdělku před vznikem škody ve smyslu ustanovení § 195 zák. práce. Jestliže tedy žalobce rozvázal pracovní poměr z důvodů uvedených v ustanovení § 46 odst. 1 písm. d) zák. práce ke dni 26. 12. 2000, a v důsledku toho ztratil plat příslušníka Hasičského záchranného sboru České republiky, vznikla mu tím škoda na výdělku.

Ve prospěch opačného názoru nelze důvodně argumentovat tím, že žalobci byla tato škoda kompenzována poskytnutou náhradou za ztrátu na platu, a že mu z tohoto pohledu žádná ztráta nevznikala, neboť tato náhrada – stejně jako náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce – je poskytována do výše průměrného výdělku, aby tak byla vyrovnána újma vzniklá skončením pracovního poměru v důsledku toho, že zaměstnanec dlouhodobě ze zdravotních důvodů (pro následky pracovního úrazu) ztratil způsobilost vykonávat dosavadní práci. Z pohledu hledisek rozhodných pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce má náhrada za ztrátu na platu poskytovaná podle ustanovení § 57c zákona č. 133/1985 Sb. ve znění zákona č. 163/1998 Sb. povahu tzv. „výdělku po pracovním úraze“, jak je ostatně zřejmé přímo z ustanovení § 57c odst. 4 zákona; na uvedeném závěru ničeho nemění skutečnost, že má jen „doplňkový“ charakter v tom smyslu, že má doplňovat příjem zaměstnance na úroveň průměrného výdělku před skončením pracovního poměru (před vznikem škody), jen není-li doplňován jiným plněním, včetně případné náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti. Okolnost, že v posuzovaném případě žalobce nepobíral náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti podle ustanovení § 195 zák. práce, ale náhradu za ztrátu platu podle ustanovení § 57c zákona, je významná jen potud, že mu zaměstnavatel tímto způsobem hradil škodu vznikající již od skončení pracovního poměru; průměrným výdělkem před vznikem škody ve smyslu ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce tedy může být jen průměrný výdělek zjištěný odpovídajícím způsobem z příjmu, jehož žalobce dosahoval před tímto skončením pracovního poměru.

V projednávané věci bylo dále pro rozhodnutí sporu významné vyřešení právní otázky, za jakých podmínek dochází k ustálení zdravotního stavu poškozeného, aby bylo možné hodnotit ztížení společenského uplatnění ve smyslu ustanovení § 9 vyhlášky č. 440/2001 Sb. Uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu i v této části rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je – byť z poněkud jiných důvodů, než na jakých buduje své závěry o době ustálení zdravotního stavu dovolatelka – opodstatněné.

Podle ustanovení § 372 odst. 1 zák. práce náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění se

poskytuje zaměstnanci jednorázově.

Podle ustanovení § 372 odst. 2 zák. práce Ministerstvo zdravotnictví stanoví v dohodě s Ministerstvem práce a sociálních věcí vyhláškou výši, do které je možné poskytnout náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, a určování výše náhrady v jednotlivých případech.

Výše, do které se poskytuje náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo jiným poškozením zdraví (dále jen „škoda na zdraví"), a určování výše této náhrady v jednotlivých případech (dále jen „odškodnění), je stanovena s účinností od 1. 1. 2002 vyhláškou č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, která s účinností od 28. 2. 2003 byla změněna vyhláškou č. 50/2003 Sb. (dále též jen „vyhláška").

Podle ustanovení § 9 vyhlášky bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené škodou na zdraví, které vznikly přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, se posuzují podle dosavadních právních předpisů.

V posuzovaném případě žalobce utrpěl pracovní úraz dne 11. 9. 1996, tedy ještě za účinnosti vyhlášky č. 32/1965 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášek č. 84/1967 Sb., č. 76/1981 Sb. a č. 54/1993 Sb. Pro posouzení věci je tedy významné, jaké byly předpoklady vzniku nároku na odškodnění ztížení společenského uplatnění podle této dříve platné vyhlášky a zda se tedy tyto předpoklady naplnily v případě žalobce ještě za její účinnosti do 31. 12. 2001.

Ztížení společenského uplatnění se – jak uvádí ustanovení § 4 odst. 1, věty první, vyhlášky č. 32/1965 Sb. – se odškodňuje, jestliže úraz, nemoc z povolání nebo jiné poškození na zdraví má prokazatelně nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb nebo pro plnění jeho společenských úkolů. Ke ztížení společenského uplatnění tedy dochází, jestliže následkem úrazu, nemoci z povolání nebo jiného poškození na zdraví, popřípadě zhoršení jejich následků, nastanou ve zdravotním stavu poškozeného takové změny, které mají prokazatelně nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb nebo pro plnění jeho společenských úkolů. To, zda, popřípadě jaké změny ve zdravotním stavu poškozeného následkem úrazu, nemoci z povolání nebo jiného poškození na zdraví nastaly, lze zjistit, je-li možné považovat stav poškozeného za ustálený, tedy v době, kdy lze provést posouzení (srov. § 9 odst. 1 vyhlášky č. 32/1965 Sb.). Dovolací soud proto dospěl (srov. též odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2000 sp. zn. 21 Cdo 2107/99 uveřejněného v časopise Soudní judikatura ročník 2001, pod č. 36, popřípadě rozsudek ze dne 15. 7. 2003 sp. zn. 21 Cdo 642/2003) k závěru, že ztížení společenského uplatnění za účinnosti vyhlášky č. 32/1965 Sb. vzniká v době, v níž je možné zdravotní stav poškozeného po úrazu, nemoci z povolání nebo jiném poškození na zdraví, popřípadě po jejich zhoršení, považovat za ustálený a v níž je tedy možné posoudit, jaký má změněný (zhoršený) zdravotní stav poškozeného prokazatelně nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb nebo pro plnění jeho společenských úkolů, a přistoupit k jeho bodovému ohodnocení. Ztížení společenského uplatnění tedy vzniká – jinými slovy řečeno – v době, kdy se zdravotní stav poškozeného zaměstnance po léčení natolik ustálil, že bylo patrné, zda a v jakém rozsahu ke ztížení jeho uplatnění v životě a ve společnosti došlo, a kdy lze tedy na základě skutkových okolností, které má lékař k dispozici, objektivně provést jeho hodnocení.

Odškodnění za ztížení společenského uplatnění musí být přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji (srov. § 4 odst. 1 větu druhou vyhlášky č. 32/1965 Sb.); možnost lékaře považovat zdravotní stav poškozeného za ustálený není tedy podmíněna tím, zda v budoucnu po skončení léčby případně nastanou komplikace, které v daném okamžiku nepředpokládal. Pro tento případ, dojde-li k nepředvídaným změnám zdravotního stavu, ustanovení § 5 odst. 2 vyhlášky č.

32/1965 Sb. umožňuje odškodnit další nastalé zhoršení původního poškození na zdraví; právní úprava ale nedává podklad pro opuštění původního úsudku o ustálení zdravotního stavu a pro posunutí závěru o něm do budoucna jen proto, že po skončení léčby nastaly nepředvídané komplikace. Oproti tomu v případě neskončené léčby, přestože by již bylo možné hodnotit některé dílčí položky ztížení společenského uplatnění, ale celková léčba dosud není skončena a kontinuálně pokračuje léčení předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození, nemůže být přijat závěr o ustálení zdravotního stavu poškozeného, který by měl za následek vznik nároku na ztížení společenského uplatnění.

Z obdobných hledisek vychází i právní úprava obsažená ve vyhlášce č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, která nabyla účinnosti od 1. 1. 2002, jejíž úprava je významná i v případě, jestliže ztížení společenského uplatnění způsobené škodou na zdraví mohlo být hodnoceno již v době před její účinností, avšak za účinnosti této vyhlášky došlo ke zhoršení zdravotního stavu poškozeného (srov. § 9 této vyhlášky).

Podle ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 440/2001 Sb. odškodnění ztížení společenského uplatnění se určuje podle sazeb bodového ohodnocení stanoveného v přílohách č. 2 a 4 této vyhlášky, a to za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví (dále jen „následky“). Odškodnění za ztížení společenského uplatnění musí být přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti.

Při určování bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění se hodnotí závažnost škody na zdraví, její předpokládaný vývoj a průběh léčení. Pokud byl poškozený pro dřívější ztížení společenského uplatnění již odškodněn a odškodňuje-li se nastalé zhoršení tohoto ztížení společenského uplatnění, které při dřívějším hodnocení nebylo předpokládáno, odečte se z bodového ohodnocení nově hodnoceného ztížení společenského uplatnění výše bodového ohodnocení dříve přiznaná (srov. 5 § odst. 1 a 2 vyhlášky č. 440/2001 Sb.).

Výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění se stanoví na základě bodového ohodnocení stanoveného v lékařském posudku (§ 7 odst. 1 vyhlášky č. 440/2001 Sb.). Tento lékařský posudek je jedním z důkazů, kterým poškozený prokazuje výši svého nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění, jako jednoho z dílčích nároků práva na náhradu škody za pracovní úraz nebo nemoc z povolání, nemá však – jak se dovolatelka mylně domnívá – povahu rozhodnutí o předběžné otázce, z něhož by byl soud povinen ve smyslu ustanovení § 135 odst. 2, věty druhé, o. s. ř. vycházet. Zaměstnavateli, který zaměstnanci odpovídá za škodu vzniklou pracovním úrazem či nemocí z povolání, proto v občanském soudním řízení přísluší právo vznášet proti bodovému ohodnocení stanovenému v lékařském posudku veškeré námitky, které lze vznášet proti kterémukoliv jinému důkazu.

Z uvedeného vyplývá, že zdravotní stav poškozeného po úrazu, nemoci z povolání nebo jiném poškození na zdraví, lze považovat za ustálený po skončení kontinuálně probíhající léčby předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození. Na ustálení zdravotního stavu poškozeného nelze usuzovat zpětně z poznatků o vývoji zdravotního stavu získaných po skončení léčby v dalším období na základě zhoršení, které nebylo původně předpokládáno. Dojde-li po skončení léčby ke zhoršení následků zdravotního poškození, které nemuselo být původně předpokládáno, není to důvodem k závěru o tom, že zdravotní stav poškozeného při dřívějším hodnocení nebyl ustálen, nýbrž je to důvodem k odškodnění nastalého nepředpokládaného zhoršení zdravotního stavu (§ 5 odst. 2 vyhlášky č. 440/2001 Sb.). S touto relativní samostatností vzniku

nároku na odškodnění ztížení společenského uplatnění a vzniku nároku na odškodnění nastalého zhoršení tohoto ztížení společenského uplatnění, které při dřívějším hodnocení nebylo předpokládáno, je třeba počítat i při úvaze o důvodnosti vznesené námitky promlčení.

V posuzovaném případě odvolací soud dovodil, že „v dalším omezení pracovního zařazení a následném přiznání částečného invalidního důchodu je určena doba, od které lze nárok na odškodnění ztížení společenského uplatnění nárokovat, a současně i začátek běhu promlčecí lhůty pro uplatnění tohoto nároku“. Uvedený názor, z něhož vyplývá, že zdravotní stav žalobce se po úrazu ze dne 11. 9. 1996 měl ustálit až téměř po deseti letech, vychází ze zpětného hodnocení žalobcova zdravotního stavu a nijak nepřihlíží k jeho vývoji, k tomu, že v průběhu doby mohla být relativně ustálená období střídána zhoršením zdravotního stavu, a potom opět mohlo dojít k jeho stabilizaci, atd. Z obsahu spisu kupříkladu vyplývá, že žalobce měl po úrazu „pouze intermitentní obtíže, které se po rehabilitační léčbě zlepšily a ustoupily“, že se však jeho zdravotní obtíže „postupně stupňovaly a žalobce byl proto nucen rozvázat dohodou pracovní poměr u HZS“, že „závažné poúrazové obtíže žalobce se začaly manifestovat až po roce 2000“ (znalkyně Doc. MUDr. I. D., DrSc.), které žalobce vnímal natolik, že požádal o odškodnění ztížení společenského uplatnění (srov. rovněž vyjádření MUDr. J. B. ze dne 24. 10. 2000), že MUDr. M. B. hodnotí ztížení společenského uplatnění dne 18. 7. 2005 celkem 150 body a dne 2. 6. 2008 již 300 body.

Vzhledem k tomu záviselo posouzení důvodnosti vznesené námitky promlčení na posouzení otázky, kdy se zdravotní stav žalobce ustálil natolik, aby bylo možné provést hodnocení ztížení společenského uplatnění poprvé (podle jakých položek přílohy k vyhlášce č 32/1965 Sb. ve znění pozdějších předpisů, nebo přílohy č. 2 k vyhlášce č. 440/2001 Sb. a v jakém rozsahu), a zda poté (a kdy) došlo případně ke zhoršení již relativně ustáleného zdravotního stavu natolik, aby bylo možné hodnotit nastalé zhoršení ztížení společenského uplatnění. Jestliže by totiž taková situace nastala, pak vzhledem k odlišné době vzniku nároku na odškodnění ztížení společenského uplatnění a vzniku předpokladů pro hodnocení případného nastalého (nastalých) zhoršení ztížení společenského uplatnění (srov. kupř. § 5 odst. 2 vyhlášky č. 440/2001 Sb.) by bylo třeba posoudit i otázku promlčení těchto dílčích nároků samostatně. S přihlédnutím k uvedenému je třeba rozumět závěru obsaženému v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2005 sp. zn. 21 Cdo 2877/2004, na kterém dovolací soud i nadále setrvává, že o škodě spočívající ve ztížení společenského uplatnění se poškozený ve smyslu ustanovení § 263 odst. 3 zák. práce zpravidla doví v době, kdy se po léčení jeho zdravotní stav natolik ustálil, že bylo patrné, zda a v jakém rozsahu ke ztížení jeho uplatnění v životě a ve společnosti došlo, a kdy lze tedy na základě skutkových okolností, které má k dispozici, objektivně provést jeho ohodnocení.

Odvolací soud (a soud prvního stupně, jehož závěry odvolací soud převzal) však odvíjel úvahu o počátku běhu promlčecí lhůty jen od obecného zjištění, kdy se stabilizoval zdravotní stav poškozeného – možno říci – definitivně, a náležitě neuvážil, že mohou být taková poškození zdraví, která jsou ve stálé progresi, takže okamžik ustálení zdravotního stavu jako takového u nich vlastně nemůže nikdy nastat. Tomu také do značné míry odpovídá závěr znalkyně v posuzované věci, že zdravotní stav žalobce lze „v současné době“ (rok 2009) považovat za stabilizovaný, „přesto možnost eventuální progrese jeho zdravotních obtíží do budoucna nelze s jistotou vyloučit“. Protože se však zdravotní obtíže žalobce rozvíjejí již po dobu přesahující jedno desetiletí, a jak MUDr. M. B., tak i znalkyně se shodují v tom, že je třeba hodnotit „poúrazové omezení krční páteře“ (v posudku ze dne 18. 7. 2005 MUDr. M. B. podle položky 0742 hodnotí 150 body, v posudku ze dne 2. 6. 2008 MUDr. M. B., a též znalkyně ve znaleckém posudku, hodnotí oba již podle položky 0743 celkem 300 body), bylo třeba za těchto okolností zaměřit pozornost nikoli abstraktně na ustálení zdravotního stavu obecně jako takového, nýbrž na to, kdy se zdravotní stav poškozeného ustálil natolik, aby bylo možné poprvé konkrétně hodnotit ztížení společenského uplatnění vyjádřené jednotlivými položkami přílohy č. 2 k vyhlášce č. 440/2001 Sb. (bude-li vyloučeno hodnocení ještě podle přílohy k vyhlášce č.

32/1965 Sb.), popřípadě – řečeno slovy výše zmiňovaného rozhodnutí – kdy bylo lze na základě skutkových okolností, které měl poškozený k dispozici, objektivně provést jeho ohodnocení.

Protože napadený rozsudek odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto o nárocích žalobce, není v rozsahu uvedeném ve výroku tohoto rozhodnutí správný, Nejvyšší soud jej podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v odpovídajícím rozsahu ve věci samé a v odvolacím soudem zamítnutém rozdílu ve výši 47,50 Kč mezi úroky z prodlení přiznanými soudem prvního stupně z částky 414 822 Kč a úroky z prodlení z částky 414 774,50 Kč přiznanými odvolacím soudem, i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).